

Speech and Language in Children with Autism Spectrum Disorders

Pattalada Chaturavitwong

Department of Pediatrics, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University, Bangkok, Thailand

Siriraj Medical Bulletin 2023;16(1):69-74

ABSTRACT

Language and speech difficulties are prevalent in children with Autism Spectrum Disorders (ASD). According to studies, more than half of children with autism are unable to communicate by speech. For those children with autism who can develop spoken language, language proficiency is sometimes delayed. This may cause children with ASD to find it very challenging to function in society. Apart from making it difficult for autistic children to function in society, Care-givers and others who live with children with ASD in society have challenges as well. Although factors affecting a child's development depend on several factors, such as the speed at which the diagnosis is made, regular speech and language simulation training, and the child's intelligence level. Children with ASD, on the other hand, require early screening and diagnosis, as well as counselling to parents, to develop their abilities to their full potential. It is critical for children with ASD to develop their abilities to their maximum potential in order to make a long-term good impact on their life. The purpose of this article is to review what is known about speech and language development in children with ASD, as well as how to correctly stimulate speech and language among them to be utilized for diagnosis, advising, and further early interventions program for children with ASD.

Keywords: autism; speech and language; child development; developmental disorder

Correspondence to: Pattalada Chaturavitwong

Email: pattalada.c@gmail.com

Received: 3 March 2022

Revised: 15 June 2022

Accepted: 23 November 2022

<http://dx.doi.org/10.33192/simedbull.v15i4.256480>

ภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติก

ภัทราลดา จตุริธวงศ์

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ปัญหาภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติกเป็นปัญหาที่พบได้บ่อย โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่าเด็กออทิสติกกว่าครึ่งหนึ่ง จะไม่สามารถพูดสื่อสารได้ และในส่วนของเด็กที่มีภาวะออทิสติกที่สามารถพัฒนาภาษาพูดได้นั้น ความสามารถทางภาษาก็มักจะล่าช้ากว่าปกติ ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กที่มีภาวะออทิสติกมีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตในสังคมแล้วนั้น ยังเกิดความยากลำบากต่อผู้เลี้ยงดูและบุคคลที่อยู่ร่วมกับเด็กที่มีภาวะออทิสติกในสังคมอีกด้วย ถึงแม้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของเด็กนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความรวดเร็วในการวินิจฉัย การฝึกกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอ ระดับสติปัญญาของเด็ก อย่างไรก็ตามการประเมินและวินิจฉัย รวมถึงการให้คำแนะนำกับผู้ปกครองในช่วงระยะแรก จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เด็กที่มีภาวะออทิสติกสามารถพัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพและส่งผลกระทบต่อเด็กในระยะยาว บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนความรู้ในเรื่องพัฒนาการทางด้านภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงวิธีการกระตุ้นภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติกอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะใช้ประกอบการวินิจฉัย การให้คำแนะนำ และการกระตุ้นพัฒนาการเบื้องต้นแก่เด็กที่มีภาวะออทิสติกต่อไป

คำสำคัญ: ออทิสติก; ภาษาและการพูด; พัฒนาการเด็ก; พัฒนาการล่าช้า

บทนำ

ความบกพร่องทางด้านภาษาและการพูดเป็นลักษณะหนึ่งของเด็กที่มีภาวะออทิสติก ซึ่งเป็นหนึ่งในเกณฑ์การวินิจฉัยออทิสซึมสเปกตรัมของ DSM V⁴ จากการศึกษาวิจัย^{2,12} พบว่าเด็กออทิสติกกว่าครึ่งหนึ่งจะไม่สามารถพัฒนาภาษาพูดได้ และในส่วนของเด็กที่มีภาวะออทิสติกที่พัฒนาภาษาพูดได้นั้น ความสามารถทางภาษาก็มักจะล่าช้ากว่าปกติ ปัญหาด้านภาษาและการพูดในเด็กออทิสติกที่พบบ่อยคือ ความหลากหลายในการใช้ภาษามีจำกัด พบว่าเด็กที่มีภาวะออทิสติกมักจะใช้รูปแบบของภาษาซ้ำ ๆ ในการสื่อสาร เช่น มีการพูดตามหรือพูดซ้ำคนอื่น ใช้ประโยคเดิม ๆ ซ้ำ ๆ และการสื่อสารส่วนใหญ่มักจะสื่อสารเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ มากกว่าเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง เด็กกลุ่มนี้จะมีมาด้วยปัญหาพูดซ้ำเป็นอาการสำคัญ ผู้ปกครองมักจะให้ข้อมูลว่า เด็กมีท่าทีว่าได้ยินแต่ไม่ได้ตอบ บางครั้งเมื่ออยู่คนเดียวก็อาจจะพูดคำที่เคยได้ยินมา ทำให้ผู้ปกครองมักจะคิดว่าลูกหูไม่ดี แต่เมื่อตรวจการได้ยินจะพบว่าผลการได้ยินปกติ¹³

นอกจากเรื่องการใช้ภาษาพูดที่มักจะล่าช้าผิดปกติแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้การสื่อสารของเด็กที่มีภาวะออทิสติกผิดปกติไปจากเด็กทั่วไปคือ การใช้ภาษาท่าทาง (nonverbal) ตัวอย่างที่เห็นได้บ่อยคือ เด็กออทิสติกจะจับมือของผู้อื่นไปหยิบของที่ตนต้องการโดยที่ไม่ได้สนใจผู้ที่ยื่นมือไป¹² หรือ การไม่มองหน้าสบตาคู่สนทนา นอกจากปัญหาความล่าช้าในพัฒนาการทางด้านภาษาและการพูด

ที่อาจเกิดขึ้นได้แล้ว ปัญหาการใช้ภาษาในสังคม (Pragmatics)¹⁷ ก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบบ่อยและสามารถเห็นได้เด่นชัดในเด็กที่มีภาวะออทิสติก เช่น ปัญหาในการคงหัวข้อการสนทนา การทำความเข้าใจมุกตลก

อย่างไรก็ตามสิ่งที่จำเป็นปัจจัยสำคัญในการและการพัฒนาความสามารถด้านภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติก คือระดับสติปัญญา¹ เนื่องจากภาวะออทิสติกเป็นความผิดปกติของระบบประสาทในสมอง ดังนั้นความผิดปกติจะสามารถพบและคงอยู่ได้ตลอดชีวิต⁵ การได้รับการวินิจฉัย ประเมิน และการกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูดอย่างเหมาะสม รวดเร็ว จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากในเด็กที่มีภาวะออทิสติก เพื่อให้เขาจะสามารถใช้ภาษาเพื่ออยู่ร่วมกับสังคม และช่วยเหลือตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของเขา

พัฒนาการด้านภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติกวัยทารก

ในช่วงวัยทารก เด็กที่มีพัฒนาการปกติจะสามารถแยกเสียงพูดของคนออกจากเสียงแวดล้อมอื่น ๆ สามารถเชื่อมโยงคำเข้ากับท่าทางหรือสิ่งของ รวมถึงสามารถแปลความหมายของภาษาท่าทางได้จากบริบทต่าง ๆ แต่สำหรับเด็กออทิสติกนั้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก ในวัยนี้เด็กที่มีภาวะออทิสติกมักจะไม่สามารถตอบสนองต่อเสียงเรียกชื่อ และอาจจะจำเสียงแม่ของตัวเองไม่ได้

ทั้ง ๆ ที่เด็กวัยทารกที่มีพัฒนาการปกติสามารถทำได้⁶ จากการศึกษา fMRI พบว่าสารสื่อประสาทในสมองส่วน temporal lobes ของเด็กออทิสติกแสดงถึงความผิดปกติแตกต่างจากเด็กทั่วไป ซึ่งสมองส่วนนี้เป็นส่วนที่ทำหน้าที่แปลข้อมูลของสิ่งที่ได้ยิน ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าการที่เด็กออทิสติกเรียนรู้ภาษาได้อย่างจำกัดนั้นเกิดจากความบกพร่องของการทำงานของสมองที่แตกต่างจากปกติ⁷ สิ่งที่สำคัญสิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึงในช่วงวัยนี้คือ ในช่วงอายุ 12-18 เดือน ถ้าเด็กยังไม่มีการพัฒนาทางด้านการสื่อสารทางสังคม เช่น ไม่มองหน้าสบตา ไม่เริ่มพูดเพื่อบอกความต้องการ ควรจะต้องคอยสังเกตและเฝ้าระวัง รวมทั้งควรได้รับการวินิจฉัยและรักษาโดยแพทย์ และได้รับการฝึกกระตุ้นพัฒนาการโดยนักวิชาชีพอย่างเหมาะสม³

วัยเรียน

ต่อมาในช่วงวัยเรียน นอกจากความล่าช้าในความเข้าใจและการแสดงออกทางภาษาแล้วนั้น ปัญหาทางด้านภาษาอีกอย่างหนึ่งที่พบได้บ่อยคือ การอ่าน⁸ และการเขียน⁹ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทักษะทางด้านภาษาอย่างเลี่ยงไม่ได้ เด็กที่มีความล่าช้าด้านภาษาอาจทำความเข้าใจบทเรียนได้ยากกว่าเด็กปกติเนื่องจากการเรียนรู้คำศัพท์ที่บกพร่องหรือจำกัด ดังนั้นวิชาที่ต้องใช้ความเข้าใจด้านภาษา เช่น ภาษาไทย หรือ การแปลโจทย์ปัญหาในวิชาคณิตศาสตร์ เด็กที่มีภาวะออทิสติกอาจจะทำได้ไม่ดี นอกจากนั้น การสะกดคำ การอ่านออกเสียง และการเขียน ซึ่งเชื่อมโยงกับพัฒนาการด้านภาษาในส่วนของการเชื่อมโยงเสียงกับตัวอักษร (phonological awareness) และ การออกเสียง (articulation)^{8,9} เด็กที่มีความบกพร่องในด้านนี้ก็จะพบกับอุปสรรคในการเรียนได้ อาจส่งผลให้ไม่มีความสุขในการเรียน เรียนไม่ทันเพื่อน ได้คะแนนไม่ดี ต้องซ้ำชั้นเรียน การช่วยเหลือในระบบโรงเรียนจึงสำคัญมากในช่วงวัยนี้ เช่น การเรียนในชั้นเรียนการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

วัยรุ่น

ในช่วงวัยรุ่น ปัญหาด้านภาษาและการพูดที่เป็นอุปสรรคได้มากที่สุดคือเรื่องของการใช้ภาษาในสังคม (pragmatics) เด็กที่มีภาวะออทิสติกส่วนใหญ่จะไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์สังคมที่หลากหลาย ถึงแม้ว่าจะสามารถพูดได้ดี และเรียนได้ดีก็ตาม เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มักจะมีความบกพร่องในการคาดเดาอารมณ์ความรู้สึกในบริบทของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้¹¹ ในช่วงวัยนี้ เด็กปกติส่วนใหญ่จะมีกลุ่มเพื่อน แต่ในเด็กที่มีภาวะออทิสติกพบว่าจะมีปัญหาในการเข้ากลุ่มกับเพื่อนวัยเดียวกัน โดนแกล้งหรือล้อเลียน ชอบอยู่คนเดียว หมกมุ่นแต่กับเรื่องที่ตนเองสนใจ ซึ่งในที่สุดอาจนำไปสู่โรคอื่น ๆ ได้ เช่น โรคซึมเศร้า เป็นต้น¹⁰

การกระตุ้นภาษาและการพูด (Interventions)

การฝึกกระตุ้นภาษาและการพูดในเด็กที่ยังไม่สามารถพูดสื่อสารได้

เด็กที่มีภาวะออทิสติกแต่ละคนจะมีความสามารถที่หลากหลาย โดยเด็กที่มีภาวะออทิสติกส่วนหนึ่งจะไม่สามารถพัฒนาภาษาพูดได้ ซึ่งอาจสร้างความกังวลใจให้พ่อแม่ได้มาก การสร้างความเข้าใจในเรื่องการกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่ยังไม่พูดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในเด็กที่ยังอายุน้อยซึ่งมีโอกาที่จะพัฒนาภาษาพูดได้ในอนาคต สำหรับเด็กออทิสติกกลุ่มที่ไม่สามารถพูดได้นั้น การพูดอาจจะไม่ใช่การสื่อสารที่ดีที่สุดสำหรับเขาเนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ หลาย ๆ งานวิจัย^{12,14} ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะไม่สามารถพัฒนาภาษาพูดได้ แต่พวกเขาสามารถเรียนรู้การใช้วิธีการสื่อสารในแบบอื่น ๆ ได้ เช่น การสื่อสารทางเลือก หรือ Augmentation and Alternative Communication (AAC)

ตัวอย่างการใช้การสื่อสารทางเลือก (AAC)¹⁵ ในเด็กที่ยังไม่สามารถพูดได้

Sign Language คือ การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางเป็นหลัก เช่น การใช้ภาษามือ เป็นทางเลือกในการสื่อสารสำหรับเด็กออทิสติกมายาวนานกว่า 30 ปี¹⁵ เนื่องจากการใช้ภาษามือง่ายต่อการสอน ใช้สัญลักษณ์ชัดเจน ทำให้เด็กเข้าใจได้ง่าย สามารถใช้ได้ สถานการณ์ที่หลากหลายเนื่องจากไม่ต้องใช้อุปกรณ์มาก ตัวอย่างการใช้ท่าทางเพื่อการสื่อสาร ได้แก่ แคมมือขอ เพื่อขอสิ่งที่ต้องการ หรือ ทำท่ายกแก้วดื่ม เมื่อตนเองหิวน้ำ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การสื่อสารโดยใช้ท่าทางก็มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ความกังวลของพ่อแม่ว่าเด็กจะไม่สามารถพูดได้ถ้าใช้ท่าทางในการสื่อสารเป็นหลัก การใช้ท่าทางสามารถใช้ได้เฉพาะกับคนที่คุ้นเคยเท่านั้น และ ความกังวลของพ่อแม่ว่าเด็กจะดูแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม¹²

Picture Exchange Communications (PECS) ระบบแลกเปลี่ยนรูปภาพเพื่อการสื่อสาร ถูกคิดค้นและพัฒนาขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นระบบที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ภาพในการสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนเองต้องการ เหมาะสำหรับบุคคลที่มีความยากลำบากในการสื่อสาร¹⁶ เช่น เด็กที่มีภาวะออทิสติก ซึ่งระบบแลกเปลี่ยนรูปภาพเพื่อการสื่อสาร สามารถพัฒนาความสามารถด้านภาษา คำศัพท์ และการสื่อสารในสังคมได้ การสื่อสารผ่านรูปภาพนอกจากจะช่วยให้เด็กที่มีภาวะออทิสติกได้สื่อสารด้วยตนเองแล้ว ยังสามารถส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ของเด็กได้อีกด้วย ข้อจำกัดในการใช้ระบบแลกเปลี่ยนรูปภาพเพื่อการสื่อสาร คือ ต้องเตรียมพกพาเครื่องมืออยู่ตลอดเวลา และ ความกังวลของพ่อแม่ว่าเด็กจะดูแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม

Speech Generating Devices (SGD) เป็นการนำเทคโนโลยีเพื่อเข้ามาช่วยในการสื่อสาร¹⁴ โดยการให้ผู้ใช้กด รูปภาพข้อความ หรือตัวอักษร ผ่านทางหน้าจอหรือเครื่องมือ แล้วเครื่องจะส่งเสียงพูดแทน ข้อจำกัดในการใช้คือ เครื่องมืออาจมีราคาสูง

การใช้การสื่อสารทางเลือกเป็นตัวช่วยในการสื่อสารของเด็กออทิสติกในระยะเริ่มแรกนั้นอาจทำให้พ่อแม่ที่คาดหวังว่าลูกจะพูดสื่อสารได้ ไม่ให้ความร่วมมือในการฝึก ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นต่อ

การฝึกในระยะเริ่มต้นคือการให้คำแนะนำและข้อมูลที่ถูกต้องว่าการสื่อสารทางเลือกไม่ได้ทำให้เด็กไม่พูด แต่เป็นการช่วยในการสื่อสารของเด็กมากกว่า และการเริ่มฝึกการสื่อสารทางเลือกต่าง ๆ ตั้งแต่แรกนั้น เป็นตัวช่วยให้เด็กเรียนรู้คำศัพท์ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างมากขึ้น ถ้าเด็กสามารถออกเสียงหรือพูดได้ในที่สุดก็จะพัฒนาภาษาพูดได้ง่ายขึ้น

การฝึกกระตุ้นภาษาและการพูดในเด็กที่พูดได้แล้วแต่ภาษาและการพูดยังไม่สมวัย

เด็กที่เริ่มมีภาษาพูดแล้วแต่ยังมีการพัฒนาทางภาษาและการพูดไม่สมวัย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านคำศัพท์ ประโยค หรือความเข้าใจภาษา ดังที่กล่าวไปข้างต้น สมควรจะได้รับ การฝึกกระตุ้นเพื่อให้เด็กจะได้สื่อสารในสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เด็กแต่ละคนจะมีความหลากหลายในระดับพัฒนาการ ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นคือจะต้องประเมินว่าเด็กมีระดับพัฒนาการด้านภาษาอยู่ในระดับใด และเริ่มต้นฝึกจากระดับนั้น เช่น เด็กพูดเป็นคำ ๆ ไม่สม่ำเสมอ การกระตุ้นในเริ่มแรกสมควรเริ่มจากการฝึกให้เด็กพูดเป็นคำ ๆ ไม่ควรก้าวกระโดดไปให้ฝึกพูดเป็นประโยค และต้องคำนึงถึงระดับพัฒนาการปกติเสมอ¹²

การฝึกกระตุ้นภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาษาพูดแล้วสามารถทำได้หลากหลายวิธี ตัวอย่างเช่น

การสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการสื่อสาร (creating supports)¹² เด็กที่มีภาวะออทิสติกมักจะอยู่ในโลกของตนเอง มีความหมกมุ่นสนใจต่อบางสิ่งบางอย่าง จึงไม่ค่อยสนใจสิ่งแวดล้อมหรือคนรอบข้าง ดังนั้น การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสารจะสามารถพัฒนาทักษะทางด้านภาษาของเด็กได้ สิ่งที่เห็นภาพได้ชัดจะเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้ ตัวอย่างการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา คือ การทำตารางเวลาโดยการใช้รูปภาพ เมื่อเด็กเห็นตารางกิจกรรมล่วงหน้าของตนเองแล้ว เด็กก็จะเข้าใจในเรื่องของเวลา และการอยู่ร่วมกับสังคมรอบตัว นอกจากนั้นยังช่วยให้เข้าใจและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในแต่ละวันได้มากขึ้น นอกจากอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการสื่อสารแล้ว พ่อแม่หรือคนรอบข้างก็สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสารได้เช่นกัน โดยการพูดอธิบายการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว เช่น “คุณนั้น พ่อจะไปแล้ว พ่อบ้ายบาย” เพื่อให้เด็กเข้าใจ สนใจ บริบทของสังคม และเรียนรู้คำศัพท์ รวมถึงการตอบสนองด้วยการสื่อสารที่ถูกต้อง การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสารเป็นการดึงความสามารถด้านการเรียนรู้ผ่านการมองเห็นซึ่งเป็นจุดแข็งของเด็กกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี (Visual strength) สามารถเพิ่มพูนคำศัพท์ รู้จักสังเกต และช่วยให้เด็กนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในสถานการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม

การทำให้ดูเป็นแบบอย่าง (facilitating)¹² การเรียนรู้อย่างหนึ่งของเด็กคือการเลียนแบบ ดังนั้นการทำให้ดูเป็นแบบอย่างจึงสามารถช่วยให้เด็กเข้าใจการสื่อสารได้มากขึ้น เราจะสามารถสังเกต

เห็นได้ว่าในพัฒนาการเด็กปกติ เด็กจะสามารถเลียนแบบท่าทางหรือคำพูดของเราได้ตั้งแต่วัยทารก ดังนั้นการแสดงตัวอย่างที่ชัดเจน จะทำให้เด็กสามารถเลียนแบบการสื่อสารที่ถูกต้องได้ ตัวอย่างเช่น พูดคำพูดที่เราต้องการให้เด็กพูดเป็นตัวอย่างก่อนเสมอ เช่น เอา ขอ เปิด เมื่อเด็กพูดคำนั้นตาม เราก็ตอบสนองต่อคำพูดนั้น ๆ เช่น ให้ของ หรือ เปิดประตู อาจจะให้คนที่อยู่ในครอบครัวแสดงเป็นตัวอย่างด้วยได้ เช่น เมื่อพ่อพูดว่า “เอา” แม่เอาของให้ แล้วให้เด็กเป็นคนพูดเองบ้าง อย่างไรก็ตามการทำให้ดูเป็นแบบอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนให้เด็กใช้ภาษาให้ถูกต้อง และสอนคำศัพท์ในเบื้องต้นหรือในช่วงเริ่มแรกของเรฝึกกระตุ้นเท่านั้น สิ่งสำคัญคือการที่เด็กสามารถสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเลียนแบบ

การเพิ่มขยายของภาษา (expanding)¹² สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาในเด็กออทิสติกคือเขาจะเรียนรู้คำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมหรือที่มองเห็นได้ชัดเจนดีกว่าคำศัพท์ที่เป็นนามธรรม ตัวอย่างคำศัพท์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก คำวิเศษณ์ ดังนั้นการสอนเพื่อขยายคำศัพท์ในส่วนที่เด็กเรียนรู้ได้ไม่เต็มของเขาก็เป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเด็กเรียนรู้คำศัพท์ที่หลากหลายมากขึ้นแล้วนั้น เด็กก็จะสามารถพูดได้ยาวขึ้น มีความเข้าใจภาษามากขึ้น และสามารถนำคำศัพท์ไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายมากขึ้นด้วย การเพิ่มขยายของภาษาทำให้เราเห็นความก้าวหน้าในการสื่อสารของเด็ก จากคำเป็นวลี จากวลี เป็นประโยค จากประโยคเป็นการเล่าเรื่อง สิ่งที่ควรระวังคือการเพิ่มขยายของภาษาสมควรค่อย ๆ กระตุ้นไปเป็นลำดับขึ้น ต้องทำอย่างสม่ำเสมอซ้ำ ๆ และ ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กในขณะนั้น ๆ เช่น ถ้าเด็กพูดเป็นคำ ๆ อยู่ ก็ยังไม่สมควรสอนให้เล่าเรื่องหรือพูดประโยคยาว ๆ เป็นต้น

การสร้างอุปสรรคในการสื่อสาร (providing tasks)¹² การสร้างอุปสรรคในการสื่อสารเป็นการกระตุ้นกระบวนการคิดให้เด็ก รวมถึงทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าผลลัพธ์จากการสื่อสารของเขาอาจจะมีได้หลายผลลัพธ์ และการสื่อสารที่มีการอธิบายชัดเจน จะทำให้คนอื่นเข้าใจสิ่งที่ตนเองสื่อได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น การไม่ให้สิ่งที่เด็กต้องการในทันที กระตุ้นให้สื่อสารก่อนที่จะตอบสนอง

การสร้างบทสนทนาโต้ตอบ (building interactive dialogues)¹² การฝึกการสนทนาโต้ตอบโดยผู้ฝึกเป็นผู้สร้างบทสนทนาเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสาร เพราะถึงแม้ว่าเด็กบางคนจะสามารถตอบคำถามได้ หรือพูดได้เป็นประโยค ก็ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นเป้าหมายในการฝึกการสนทนาโต้ตอบไม่ได้วัดผลจากความยาวของประโยค หรือจำนวนคำที่เด็กพูดได้ แต่เป็นจำนวนรอบการสนทนาที่สมบูรณ์ที่เด็กสามารถทำได้ต่างหาก การสร้างบทสนทนาโต้ตอบเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มพูนทักษะทางสังคม ดังนั้นถ้าเด็กได้รับการฝึกฝนในการสนทนาโต้ตอบที่หลากหลาย เด็กก็จะมีคามมั่นใจในการใช้ภาษามากขึ้น และสามารถนำสิ่งที่ฝึกฝนไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

ตัวอย่างการปฏิบัติงานจริงและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา สาขาจิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้มีการให้บริการฝึกกระตุ้นภาษาและการพูดในเด็กกลุ่มออทิสติกมากกว่า 200 คน ต่อปี เด็กทุกคนที่ได้รับการวินิจฉัยโรคออทิสติกและมีพัฒนาการด้านภาษาและการพูดที่ล่าช้าจะได้รับการฝึกกระตุ้นภาษาและการพูดโดยนักแก้ไขการพูดโดยเฉลี่ยเดือนละสองครั้ง ร่วมกับการกระตุ้นพัฒนาการอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น กิจกรรมบำบัด และการฝึกทักษะสังคม เป็นต้น โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 เป็นต้นมา เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และข้อกำหนดในการใช้ชีวิตต่าง ๆ เช่น การต้องสวมหน้ากากอนามัย การต้องเว้นระยะห่างทางสังคม และการห้ามเดินทาง ซึ่งทำให้เกิดอุปสรรคในการฝึกกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูด ดังนี้

1. การใส่หน้ากากอนามัยอาจทำให้เด็กไม่เห็นรูปปากในการออกเสียง รวมถึงไม่เห็นการแสดงอารมณ์ทางสีหน้าของผู้ฝึกอย่างชัดเจน
2. การต้องเลื่อน/งดบำบัดในกลุ่มเด็กที่มีภาวะออทิสติกที่ไม่สามารถสวมหน้ากากอนามัยได้
3. ข้อจำกัดในการเดินทางมาฝึกกระตุ้นที่โรงพยาบาล

อย่างไรก็ตาม สาขาจิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการฝึกกระตุ้นพัฒนาการทางด้านภาษาและการพูดในเด็กที่มีภาวะออทิสติก และไม่ต้องการให้เด็กกลุ่มนี้เสียโอกาสในการได้รับการฝึกกระตุ้นอย่างรวดเร็วและเหมาะสม จึงได้ดำเนินโครงการฝึกกระตุ้นผ่านช่องทางออนไลน์ (telemedicine) และการให้แผนการฝึกกระตุ้นกลับไปทำที่บ้าน (home program) ผลจากการดำเนินโครงการในช่วงปี พ.ศ. 2563 – 2565 พบว่า อัตราความพึงพอใจ และ อัตราความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กกลุ่มนี้ว่ามีชีวิตที่ดีขึ้น (quality of life) หลังได้รับการฝึกกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูด มีมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งไม่แตกต่างจากปีก่อนหน้าช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รวมถึง อัตราผู้ป่วยที่ถูกเลื่อนหรืองดบำบัดในปี พ.ศ.2564 มีเพียงร้อยละ 1.3 ซึ่งลดลงจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ช่วงแรกในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งสูงถึงร้อยละ 10

นอกจากปัญหาในเรื่องการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 แล้วนั้น อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้บ่อย คือ ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กมีความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ในการฝึกกระตุ้นและไม่นำสิ่งที่ได้รับจากผู้ฝึกไปฝึกกระตุ้นเด็กต่อที่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักบำบัดซึ่งจะต้องเป็นผู้อธิบาย และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูดอย่างชัดเจน และส่งเสริมให้ผู้ปกครองและผู้ดูแลนำไปใช้ฝึกกระตุ้นเด็กอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอที่บ้าน รวมถึงคอยติดตามความก้าวหน้าในการฝึกของผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ

สรุป

เด็กที่มีภาวะออทิสติกมักจะมีปัญหาในด้านการสื่อสาร โดยมักจะเริ่มสังเกตเห็นได้ตั้งแต่วัยทารก หรือเมื่อเด็กอยู่ในวัยที่ต้องใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร เช่น การมองหน้าสบตา และการใช้ภาษาหรือท่าทางเพื่อบอกความต้องการ ดังนั้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูดเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงทุกครั้งที่เหมาะสมพัฒนาการของเด็ก หรือเพื่อประกอบการวินิจฉัยภาวะออทิสติก เพราะเป็นหนึ่งในเกณฑ์การวินิจฉัย โดยพัฒนาการด้านภาษาและการพูดนั้นประกอบไปด้วยทักษะความเข้าใจภาษา ทักษะการแสดงออกทางภาษา และทักษะการใช้ภาษาในสังคม โดยหากเด็กได้รับการวินิจฉัยว่ามีพัฒนาการทางภาษาและการพูดล่าช้าตั้งแต่เริ่มต้น และได้รับการกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาและการพูดที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กมีการพัฒนาได้ดีกว่าการเริ่มฝึกกระตุ้นในช่วงหลัง แนวทางการกระตุ้นพัฒนาการด้านการสื่อสารและการให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองเบื้องต้น ได้แก่ การใช้การสื่อสารทางเลือกในเด็กออทิสติกที่ยังพูดสื่อสารไม่ได้ การใช้เทคนิคต่างๆ ในเด็กที่สามารถพูดสื่อสารได้บ้างแต่ยังไม่เหมาะสมกับวัย เช่น การสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการสื่อสาร การทำหัดดูเป็นแบบอย่าง และการสร้างบทสนทนาโต้ตอบ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของเด็กนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความรวดเร็วในการวินิจฉัย การฝึกกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอ และระดับสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นการประเมินและวินิจฉัย รวมถึงการให้คำแนะนำกับผู้ปกครองในช่วงระยะแรก จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ และส่งผลดีต่อเด็กในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

1. Sterponi L, de Kirby K, Shankey J. Rethinking language in autism. *Autism*. 2015 Jul 1;19(5):517–26.
2. Boucher J. Language development in autism. *International Congress Series*. 2003 Nov 1; 1254:247–53.
3. Mody M, Belliveau JW. Speech and Language Impairments in Autism: Insights from Behavior and Neuroimaging. *N Am J Med Sci (Boston)*. 2013;5(3):157–61.
4. Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5TM, 5th ed. Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc.; 2013. xlv, 947 p. (Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5TM, 5th ed).
5. Thomas MSC, Annaz D, Ansari D, Scerif G, Jarrold C, Karmiloff-Smith Annette. Using Developmental Trajectories to Understand Developmental Disorders. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2009 Apr 1;52(2):336–58.
6. Nadig AS, Ozonoff S, Young GS, Rozga A, Sigman M, Rogers SJ. A Prospective Study of Response to Name in Infants at Risk for Autism. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 2007;161(4):378–383.

